

Eskön – en pärla vid havet

Toni Mellin

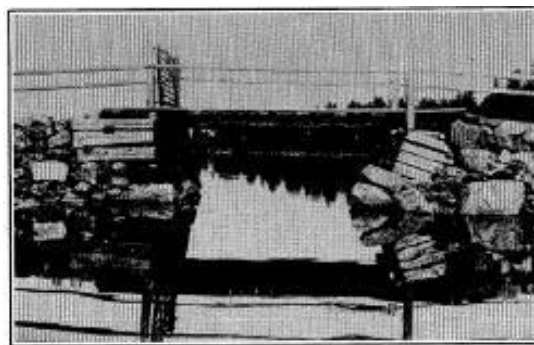
I 1541 ÅRS JORDEBOK finns Eskön upptagen. Ön är c:a 600 ha och omkring 3 km rakt över. Här bodde då (enligt jordeboken) Monss i Äsköe. Öns namn uttalas av gammalt i Hille »Äschön». Första delen av ordet är det fornsvenska ordet äske = askbestånd, ställe där det växer ask. Eskön betyder alltså »ön där det växer ask». Tyvärr finns det inte så många askar kvar idag.

Långt senare ville någon snygga till namnet och lade till ett d, så det blev Edskön. Det d-et togs dock bort på 60-talet, vilket var både rätt och praktiskt. En del missförstånd uppstod vad beträffar postgången, då det var lätt att se fel på ortsnamnen Edsken och Edskön. (Detta var före postnumrens tid.)

Fram till 1920-talet fick byborna turas om att gå till Strömsbro för att hämta post 3 gånger i veckan. Från 1929 fram till 60-talet var Trödje vår poststation, därefter blev det Oppalaby, Gävle City och nu är det Strömsbro igen. Tack vare lantbrevbäraren fungerar det bra.

Affär har det funnits länge på Eskön. Den första affären fanns hemma hos Karlbergs i Norrhagen. De tog hem varor genom Trödje Handelsförening. Det var öppet varannan dag; tisdag, torsdag och lördag. 1936 byggdes den nuvarande affären av Trödje Handelsförening. På 60-talet avfolkades bygden; de sista korna försvann, ungdomarna flyttade till sta'n och affären gick inte så bra. 1966 lades den ner, men flera öbor gick ihop och köpte affären. Eskö Affärsfastighetsförening såg dagens ljus. Varje medlem satsade 600:-. Det var mycket pengar att undvara på den tiden. Man hyrde ut lokalen till Bengt Hallqvist, som hade affären öppen året om. Sedan blev det öppet tisdagar och fredagar under vinterhalvåret. 1971 byggdes affären i Björke och då blev Eskö-borna skjutsade till den affären vintertid.

Idag har Eskö Lanthandel öppet 7 dagar i veckan sommartid. Någon fotogen, strumpeband eller lieblad kan man inte köpa i affären idag, men den är en fin samlingspunkt och den som vill kan få sig en kopp kaffe under ett parasoll i trädgården.

Första bron

Den första telefonen fanns i Karlbergs förstuga. Den drogs in 1930. Man fick betala 40 öre för ett samtal och från 1936 fanns växeln i kammaren. Det tog c:a 5 år innan de som bodde på vägen (nuvarande Utskärsvägen) till och vid Esköklubb fick telefon. El-ström fick vi 1950. 1921 bröts vägen från Hillevik med den s.k. nödhjälpen. Tidigare hade Eskö-borna gått över Utnora. Bron blev första landförbindelsen med fastlandet. Förr flottade man från Backen (Nordins badstället) över till Hästudden (nuvarande Skeppar-Larssons). På vintern hade man körvägen över isen.

Från Tullgrinden i Hillevik till Lilllänge vid Esköklubb fanns 14 grindställen där man måste öppna och stänga grinden vid passage. Grindarna behövdes då korna gick fritt på skogen och betade. Det och att man brukade åker och äng, gjorde att landskapet hölls öppet på ett annat sätt än vi kan se idag. Det var självhushållning som gällde och så gott som varje familj höll ett par kor, gris, häst och kanske får eller getter tillika med fisket som bedrevs i olika fiskelag.

På 1700-talet var Eskö-klubben en Gävle-bohamn. Eskösundet låg antagligen för långt från »Havsgatan» för att Gävle-borna skulle slå sig ner där. Vid sekelskiftet fanns många bönder och fiskare på ön. Men det fanns också flera skutägare. Några Eskö-ägda skutor var »Kronan», »Hilda», »Borgen», »Habil» och »Clara». Man seglade med olika varor bl.a. ved från Axmar och Upplandskusten. In i hamn och vid bleke bogserade man skutan med hjälp av en liten roddbåt. Tid hade man tydligen gott om. Under andra världskriget fanns det 16 båtlag inom Esköns fiskelag, som omfattade Eskön, Utnora och Hillevik. Dessa for ut på strömmingsfiske med bomullsskötar. Men även notfiske och ryssjefiske förekom. Då kunde man få lake, gädda, abborre, sik, lax och torsk. Både säl och utter kunde man se ända inne på Eskö-sundet.

Fisken forslades till sta'n med båt fram till 1937, då Kalle Karlberg började köra fisklådorna med latsbil. 1935 bildades fiskeföreningen Gefle Fisk.

Tore Möller och Rolf Möller (stående) ror över strömningen till Eskörönningen.

Vid 3-tiden på lördagsmorgnarna for man med båt in till Gävle för att sälja sina varor på Fisktorget och Stortorget. Resan tog c:a 2 timmar och man färdades med motorbåtarna under bron vid Sörisundet, förbi den kända Sankt Olof-stenen och vidare ut på Harkskärsfjärden. Förutom fisk hade man ägg, höns, kött, potatis, smör, blommor och nyplockade bär med sig. Båtarna lade till vid Fiskbryggan där Järnvägsstationen ligger idag. 1940 togs Kalle Karlbergs bil in i kriget och Evald Engman från Trödje började köra fisk, mjölk och andra varor in till sta'n.

Skolsalen

Esköns barn fick i ur och skur vandra den nästan 5 kilometer långa vägen till Hillevik. Men år 1905 fick Eskö-borna tillstånd att anordna skola på ön. Villkoret var att befolkningen svarade för lokal för skola och lärarinna under 5 år. 1906 började Alda Möller, född Källander, som Esköns första lärarinna. Hon bodde i ett rum och kök i anslutning till skolsalen. Utanför fanns en täppa med berså och köksland. Barnen fick hjälpa till att hugga ved, städa och elda i kaminen som stod i skolsalen. Eleverna togs in vartannat år och fröken Möller hade alla barn i klass 1 till 6.

1942 kom Margareta Möller, född Eriksson, som vikarie. Hon var småskollärare och skolformen hette D1 (klass 1 – 6). Läsåret 42-43 hade hon bara 5 pojkar som elever. Som mest var det 22 barn i skolan. Margareta arbetade kvar tills skolan drogs in 1951. Då tog hon trafik kort och skötte därefter skolskjutsen till Björke skola där hon fortsatte sin lärarbana. Kommunen ägde skolan och upplät den till olika sorters möten och sammanträden. Senare lydde skolan under Fritidsförvaltningen och hyrdes ut. 1991 köpte Eskö-borna skolan och har nu rustat den. Ny ytterbeklädnad och borrard brunn är de största förbättringarna. Idag har alla som vill anordna möten av något slag fortfarande möjlighet att nyttja skolan. Vi har studiecirkel, barnaktiviteter och temakvällar. Julbasar med lucia-tåg, julgransplundring och andra fester anordnas också. Dessutom hyrs skolan ut till sommargäster, lägerskolor, privata fester m.m.

Skolan som den såg ut förr

Esköns stora »kändis» är nog Eskö-stigen, en naturstig på 1.800 m, som mestadels går längs vattnet. Den byggdes på 70-talet av skogsvårdsstyrelsen. Stigen är så fin så att det går bra att dra både rullstol och barnvagn där. Stigen nyttjas året om, dock mest under höst och vår då det ibland blir ganska trångt. Vindskydd med eldstäder och ved finns på flera ställen, lämpliga rastplatser för att inta matsäcken. Gör ett besök på Esköstigen och upplev den sköna naturen. Du är välkommen!!! ☀

[Hillebygden, Nr. 1, 1994]